

Nr 12.

Ankom till riksdagens kansli den 19 maj 1938 kl. 5 e. m.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande i anledning av väckt motion angående utredning om en centraliserad upplysningsverksamhet för ungdomens yrkesvägledning.

I en inom riksdagens första kammare väckt, till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 210, hava herrar *Bergström* och *Myrdal* föreslagit, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om en utredning rörande lämpligaste formen för en centraliserad upplysningsverksamhet för ungdomens yrkesvägledning. *Motionen.*

I fråga om motiveringen får utskottet hänvisa till motionen. Utskottet vill även i detta samband omnämna den jämväl till utskottet hänvisade motionen I: 212, vilken göres till föremål för särskilt utlåtande.

Över nu förevarande motion har utskottet i vederbörlig ordning inhämtat *Yttranden.* yttranden från socialstyrelsen och skolöverstyrelsen, varjämte utskottet erhållit del av ett av landsorganisationen i Sverige gjort uttalande i ämnet (se bilagorna A—C till detta utlåtande). Utskottets ledamöter hava vidare beretts tillfälle deltaga i förhandlingarna på en av centralförbundet för socialt arbete anordnad konferens, varvid hithörande spörsmål behandlats, varjämte en tjänsteman i socialstyrelsen i föredrag inför utskottet behandlat särskilda därmed sammanhängande frågor.

För egen del får utskottet anföra följande.

Utskottet.

Näringslivets utveckling till ökad mångsidighet och specialisering är en av de främsta orsakerna till de allt större svårigheterna för den enskilde att träffa sitt val av levnadsbana. Särskilt under de senare årens skarpa konjunkturväxlingar hava olägenheterna tydligt kommit till uttryck av att en överblick över sysselsättnings- och utbildningsmöjligheterna saknats. Ett riktigt val i detta avseende är emellertid icke enbart för den enskilde utan även för näringslivet och samhället i dess helhet av den största betydelse.

Insikten härom har föranlett kommerskollegium, socialstyrelsen och skolöverstyrelsen att vidtaga vissa åtgärder för underlättande av ungdomens yrkesorientering. Sålunda ha dessa myndigheter den 10 mars 1927 i ett gemensamt principutlåtande förklarat sig ense om vikten av att skolans och arbetsförmedlingens åtgärder för detta syfte vidtagas i samråd och

under ömsesidigt bistånd. Sedan 1928 års riksdag beslutit att anslaget till den offentliga arbetsförmedlingen i riket finge användas även till understödjande av anordningar vid arbetsförmedlingsanstalterna i syfte att underlätta yrkesval och arbetsanvisning åt ungdom, utarbetade socialstyrelsen och skolöverstyrelsen i april 1929 vissa riktlinjer för en mera systematisk ungdomsförmedling och yrkesrådgivning, däri bland annat betonades vikten av att sådana arbetstillfällen borde eftersträvas, som även gävo tillfälle till yrkesutbildning, och anvisningar gavs på lämpliga vägar för skolornas medverkan vid yrkesorienteringen.

Med anledning härav hava på flera håll skolan och den offentliga arbetsförmedlingen sökt samarbete för underlättande av ungdomens yrkesval. Att detta samarbete icke kunnat infria de förväntningar man haft därpå synes utskottet vara en följd av att skolan och förmedlingen icke haft tillgång till en central informationskälla för inhämtande av nödiga upplysningar om förhållandena inom näringslivets olika områden, närmast i vad rör arbetstillgång, kompetenskrav, utbildningsmöjligheter o. s. v.

Valet av yrke bör ankomma på ungdomen och dess målsmän, och ansvaret för valet av levnadsbana sålunda vila på den enskilde. För att underlätta valet för dessa bör tillgång beredas till möjligast tillförlitligt material för yrkesvägledning.

Utskottet, som finner det av motionärerna framförda önskemålet om en bättre organiserad yrkesvägledning för ungdomen värt beaktande, får emellertid framhålla, att staten i socialstyrelsen, närmast dess arbetsmarknadsbyrå, redan äger ett organ, som efter lämplig komplettering kan tjäna såsom central för verksamheten

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att första kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om utredning rörande lämpligaste formen för en centraliserad upplysningsverksamhet till tjänst för ungdomens yrkesvägledning.

Stockholm den 12 maj 1938.

På utskottets vägnar:

G. HEÛMAN.

Närvarande: herrar Heüman, Gottfrid Karlsson, Anders Andersson, Swartling, Magnusson, von Horn och Albertsson.

*Bilaga A.**Till Riksdagens andra kammars andra tillfälliga utskott.*

Genom beslut av Kungl. Maj:t den 4 februari 1938 har socialstyrelsen anbefallts att till riksdagens andra kammars andra tillfälliga utskott avgiva yttrande med anledning av en inom riksdagen väckt motion (I: 210, II: 335) angående en centraliserad upplysningsverksamhet till tjänst för ungdomens yrkesvägledning.

Med anledning därav får socialstyrelsen anföra följande.

Ett av de kanske mest karakteristiska och även mest glädjande dragen hos vårt näringsliv under senare årtiondena, särskilt under de två decennierna efter världskriget, har varit utvecklingen i riktning mot större mångsidighet och differentiering.

Den ökade differentieringen har i sin tur föranlett en ständigt ökad efterfrågan på specialutbildad och allmänt duglig arbetskraft.

Att den väsentligt ökade aktivitet, som företagsamheten ådagalagt i här berörda hänseende, i allmänhet krönts med framgång beror säkert till mycket väsentlig del på, att svenskarna, enligt vad ofta vitsordats, äga teknisk begåvning och fallenhet för arbete, som kräver omsorgsfull precision och noggrannhet, vakenhet och gott handlag, egenskaper som i själva verket utgöra grundvalen för vårt relativa välstånd och som därför på allt sätt böra tillvaratagas.

Vårt näringslivs utveckling på bredden har emellertid inte i tillräcklig grad uppmärksamrats. Det torde icke kunna förnekas, att omsorgen om de ungas vägledning och utbildning lämnat en hel del övrigt att önska. Inom den offentliga arbetsförmedlingen har intresse för denna viktiga angelägenhet icke saknats. De försök att komma till rätta med ifrågavarande problem, som där gjorts, ha varit berömvärda men torde knappast kunna anses såsom tillfyllest. Härtill kommer att de ungas egen inställning till arbetsmarknads- och utbildningsfrågorna har utmärkt sig för kortsyn och en viss ensidighet. Hos många av dem finns en alltför inpräglad ehuruväl lätt förklarlig benägenhet att fästa större avseende vid möjligheten att för stunden tillgodose sitt intresse av att erhålla en relativt god inkomst än vid de fördelar, som yrkesutbildning och yrkeskompetens på lång sikt kunna erbjuda. Då det gällt nya produktionsgrenar, har det därför ofta blivit nödvändigt att införskaffa yrkesskicklig arbetskraft från andra länder med en på dessa områden mer avancerad produktionsapparat. Det ligger alltså makt uppå, att den svenska ungdomen göres uppmärksam på de olikartade men var för sig icke så talrika yrkesspecialiteter, vilka icke alltid så lätt falla i ögonen. Det vore förvisso icke en tillfredsställande utveckling, om det kvalificerade arbetet inom vår produktion — bland annat befattningarna i verkmästar- eller annan arbetsledarställning — i växande omfattning och på mera stadigvarande sätt skulle stanna hos fackutbildad utländsk arbetskraft.

Vid valet av yrke och levnadsbana bör självfallet ansvaret alltid ligga hos den enskilde själv. Detta redan av det skälet, att den utslagsgivande faktorn dock i sista hand är av rent personlig art, nämligen individens egen energi och uthållighet, egenskaper, som ju äro och väl komma att förbli oåtkomliga för »psykotekniska» eller liknande undersökningar och som i allt fall i stort sett undandraga sig en rådgivares säkra bedömande.

Likaledes ligger det i öppen dag, att det inte alltid kan vara individens håg och fallenhet, som ensamma få bli utslagsgivande för yrkesval. I sista hand är det ju arbetsmarknadens verkliga behov, som måste fälla utslaget, och dessa behov växla från tid till annan allt efter konjunkturens svängningar och utvecklingens frammarsch. Det allmänna varken kan eller bör påtaga sig något bindande ansvar för individens yrkesval.

Även om man strängt fasthåller vid dessa till synes självklara grundsatser, kommer man icke förbi, att det allmänna här har viktiga intressen att bevaka. En yrkesorientering, ägnad att förhjälpa den enskilde att komma på sin »rätta plats» i livet, är ett av arbetsmarknadens viktigaste problem såväl ur individens synpunkt som med tanke på allmänt väl.

Det allmänna bör därför genom för detta ändamål vidtagna anordningar söka tillhandagå de unga med informationer om de yrken som finnas, de krav som vid valet av yrke ställas på individen, den utbildning som erfordras, möjligheterna att förvärva sådan utbildning samt slutligen de utkomst-möjligheter som kunna erbjuda sig. I sistnämnda hänseende bör givetvis så vitt möjligt information även lämnas om de risker — trängsel på banan, förekommande arbetslöshet o. s. v. — som man måste räkna med.

Vad angår s. k. psykotekniska undersökningar må gärna medgivas, att det finnes anledning till skepsis. Förhoppningarna i andra länder synas ha varit överdrivna och torde ej på långt när ha infriats. Under alla förhållanden kan fastslås, att resultaten av dylika undersökningar ingalunda kunna eller böra ensamma få vara utslagsgivande för yrkesvalet. Med hjälp av psykotekniska metoder torde det dock vara möjligt erhålla ett *kompletterande hjälpmedel*, vilket i vissa fall kan bli av betydelse, då det gäller att orientera de unga särskilt huruvida de äga förutsättningar att slå sig fram på olika yrkesområden.

Det må gärna erkännas, att det praktiska livet merendels rättar till begångna misstag även beträffande val av yrke, men det händer ofta att så sker först efter månads- eller årslånga misslyckanden, som ofta bli till bestående men för den unges tillförsikt, självtillit och arbetshåg. Hur mycket bättre skulle det i dylika fall icke ha varit, om den unge redan från början fått bli underkunnig om sin brist på anlag och fallenhet för ett visst yrke och blivit hänvisad till något annat, där han haft bättre förutsättningar att redan från början komma på sin rätta plats. Nämnas må, att misstron mot undersökningar av nu antytt slag förnämligast har sin rot däri att man felaktigt uppfattat dem som intelligens- eller anlagsmätningar. Det är emellertid icke fråga om *mätningar* utan en *anlagsorientering*, avseende den unges större eller mindre fallenhet eller bristande fallenhet för olika yrken.

I lagen om offentlig arbetsförmedling av den 15 juni 1934 (nr 267/1934) stadgas, närmast i anslutning till bestämmelserna rörande förhöjt statsbidrag till arbetsförmedlingsanstalterna, i 10 § sista stycket: »Lag samma vare beträffande kostnader, som föranledas av arbetsförmedlingsanstaltens samverkan eller av särskilda anordningar för underlättande av yrkesval och för arbetsanvisning åt ungdom.»

I den föreliggande motionen ingå motionärerna icke närmare på de linjer, efter vilka ungdomens yrkesvägledning bör bedrivas. Av allt att döma är det yrkesorienteringens problem, som åsyftas, då det i motionen framhålles, att i vårt land saknas »en centraliserad, fortlöpande förmedling av tillförlitliga och så långt möjligt fullständiga uppgifter om sysselsättningsmöjligheter, anställningsvillkor, utbildning m. m. inom olika yrkesområden».

Socialstyrelsen vill icke bestrida, att bristen på dylika uppgifter ofta gjort sig mycket kännbart gällande. Vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna har man emellertid hittills ordnat det så, att arbetsgivare, som genom anstalterna rekvirera arbetskraft, som regel angiva de arbetsvillkor, vilka skola tillämpas. Till den ungdom, som söker arbetsanställning och som begär uppgifter om arbets- och inkomstförhållandena inom ett visst arbetsområde, kan därför lämnas meddelande om de viktigaste kollektivavtalsbestämmelserna i fråga om löner och arbetstid eller om den praxis, som härvidlag utbildats. Helt annorlunda ställer det sig, om enskilda personer eller för yrkesorientering intresserade sammanslutningar skola bedriva en upplysningsverksamhet av detta slag. Uppställes därtill krav på att utom anställningsvillkoren i de olika yrkena jämväl skola angivas sysselsättningsmöjligheterna, torde allenast något sådant samhällsorgan kunna ifrågakomma, som sysslar med arbetsmarknadsfrågor av den beskaffenhet, att läget på arbetsmarknaden i stort sett kan överblickas. Och även ett sådant organ torde bli nödsakat att vid bedömande av sysselsättningsmöjligheterna inskränka sig till läget för dagen och den allra närmaste framtiden. På den privata arbetsmarknaden gäller ju nämligen den regeln, att bättre och sämre konjunkturer växla inom snart sagt samtliga arbetsområden med längre eller kortare tids mellanrum. Vad som inom ett arbetsområde för dagen kan angivas som lovande kan rätt snart förvandlas i sin motsats.

Ett försök att tillgodose det önskemål, som motionärerna gjort sig till förespråkare för, måste, såvitt socialstyrelsen kan bedöma, medföra betydande kostnader. Dessa torde emellertid kunna anses som produktiva utgifter och torde därför redan ur den synpunkten vara försvarliga. Men framför allt kunna de motiveras med omsorgen om de ungas daning till nyttiga samhällsmedborgare.

Med hänsyn till det anförda synes det önskvärt, att en utredning verkställes för utrönande av vilka åtgärder, som böra vidtagas för främjandet av ungdomens yrkesorientering.

I behandlingen av detta ärende har förutom undertecknade byråchefen Bergström deltagit.

SIGFRID HANSSON.

Oskar Hagman.

*Bilaga B.**Till Riksdagens andra kammars andra tillfälliga utskott.*

Av Kungl. Maj:t anbefalld att senast den 15 mars 1938 till Eder inkomma med yttrande över den i första kammaren väckta och till utskottet för förberedande behandling hänvisade motionen nr 210 angående en centraliserad upplysningsverksamhet till tjänst för ungdomens yrkesvägledning, får Skolöverstyrelsen anföra följande.

Enligt gällande fortsättningsskollstadga, § 10, bör i samband med arbetet i fortsättningsskolan åt lärjungarna givas behövlig ledning för val av yrke, varjämte lämpliga åtgärder böra vidtagas, för att skolan i samförstånd med den offentliga arbetsförmedlingens organ må kunna medverka till lärjungarnas anställande inom de arbetsområden, för vilka de kunna antagas äga de bästa förutsättningarna.

I april 1929 utfärdade socialstyrelsen och skolöverstyrelsen ett gemensamt cirkulär angående åtgärder för underlättande av yrkesval och anvisande av arbete åt ungdomen. I detta cirkulär meddelades vissa anvisningar rörande lämpliga former för samarbete mellan skolan och arbetsförmedlingen. Skolmyndigheterna uppmanades bl. a. att genom upplysningsbroschyrer och samkväm bereda elever och föräldrar tillfällen till erhållande av en allmän orientering angående olika yrken och utkomstmöjligheter, varvid arbetsförmedlingen skulle lämna erforderliga upplysningar rörande utsikterna på arbetsmarknaden. Såsom en lämplig åtgärd från arbetsförmedlingens sida föreslogs bildande av samarbetskommittéer, bestående av representanter för skolmyndigheter och arbetsförmedling.

Såväl direktiven i fortsättningsskollstadgan som anvisningarna i ovan nämnda cirkulär hava dock varit av ringa effekt. Det vore därför angeläget, att samarbetet mellan skola och arbetsförmedling erhöles en fastare och mera tillfredsställande form. I likhet med motionären finner överstyrelsen det önskvärt med en centraliserad upplysningsverksamhet för ungdomens yrkesvägledning. Skolans arbetsförmedlande verksamhet skulle utan tvivel vinna i effektivitet, om en fortlöpande förmedling av tillförlitliga och möjligast fullständiga uppgifter om sysselsättningsmöjligheter, anställningsvillkor, utbildning m. m. inom olika yrken kommes till stånd. Att en dylik förmedling bör omhändervhas av en statlig institution, som står i nära kontakt med arbetsmarknad och utbildningsanstalter, synes riktigt.

Överstyrelsen finner sålunda, att åtgärder böra vidtagas i den föreliggande motionens syfte.

Stockholm den 11 mars 1938.

För Skolöverstyrelsens folkskolavdelning:

J. ENGVALL.

Karl Hedlund.

/ Astrid Borelius.

*Bilaga C.**Till Riksdagens andra kammarens andra tillfälliga utskott.*

Genom skrivelse av den 28 januari 1938 har riksdagens andra kammarens andra tillfälliga utskott berett Landsorganisationen i Sverige tillfälle att avgiva yttrande över av fröken Kerstin Hesselgren i andra kammaren och herrar Alb. Bergström och Gunnar Myrdal i första kammaren väckt motion innehållande yrkande att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om en utredning rörande lämpligaste formen för en centraliserad upplysningsverksamhet för ungdomens yrkesvägledning. Med anledning härav får landssekreterariatet å Landsorganisationens vägnar anföra följande.

Vidtagande av åtgärder för arbetskraftens anpassning efter näringslivets efterfrågan är av allmän vikt och betydelse. Detta framgår av erfarenheter från den senaste högkonjunkturen, då efterfrågan på yrkesutbildad arbetskraft inom vissa yrken varit större än tillgången, medan inom andra grenar av näringslivet arbetslöshet varit rådande, ett förhållande sammanhängande icke blott med att en effektiv upplysningsverksamhet för ungdomens yrkesvägledning och överblick över sysselsättningsmöjligheterna inom olika näringsgrenar saknats, utan även med att yrkesutbildningen försumrats under den depressionstid, som föregick högkonjunkturen.

Även om man bortser från de rubbningar i förhållandena på näringslivets område, som följa med konjunkturväxlingarna, torde det vara av betydelse, icke minst för näringslivet, om åtgärder kunde vidtagas för att åstadkomma en effektivare yrkesvägledning. Med en bearbetning och ett sammanförande av det material som finnes, torde redan nu vissa fördelar kunna uppnås i berörda avseende. En särskild ungdomskonsulent inom socialstyrelsen, som kunde införskaffa upplysningar om utvecklingen på näringslivets område samt lämna skolorna informationer härom, skulle säkerligen också vara av betydelse. Landsorganisationen vill därför tillstyrka, att en utredning i dessa avseenden företages.

För att en så långt möjligt tillfredsställande yrkesvägledning skall kunna lämnas synes det Landsorganisationen nödvändigt både att en utbyggnad av den statliga arbetsförmedlingen företages och att de strukturella förändringarna inom näringslivet göras till föremål för fortlöpande undersökningar liksom de förskjutningar i fråga om efterfrågan på arbetskraft, som härav följa. Då enligt vad Landsorganisationen erfarit dessa frågor äro föremål för överväganden inom Rationaliseringsutredningen, torde lämpligt vara att, i vad det gäller dessa förhållanden, avvakta resultatet av denna utredning.

Stockholm den 28 februari 1938.

LANDSORGANISATIONEN I SVERIGE

Gunnar Andersson.

/ Torvald Karlbom.